

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національного університету

«Одеська юридична академія»

Олег ТОЛОЩАК

«24» березня 2026

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації Барановської Валентини Федорівни на тему «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», поданої на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 9 листопада 2022 р., протокол № 2

Витяг

з протоколу засідання фахового семінару кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія» № 18 від 23 березня 2026 р.

Присутні:

Головуючий – завідувач кафедри морського, митного та інформаційного права, д.ю.н., професор Борис Кормич.

Інші присутні: д.ю.н., професор Тетяна Аверочкіна – *науковий керівник*, к.ю.н., доцент Людмила Батанова, к.ю.н., доцент Юрій Сергєєв, к.ю.н., доцент Ілона Міщенко, к.ю.н., доцент Наталія Коваль, аспірант Валентина Барановська.

З присутніх 2 доктори юридичних наук та 4 кандидати юридичних наук – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Барановської Валентини Федорівни на тему «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», поданого на здобуття ступеня вищої

освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо рекомендації до разового публічного захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

Доповідь здобувачки ступеня вищої освіти доктора філософії В.Ф. Барановської на тему «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», поданої на здобуття вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Доповідачка обґрунтувала актуальність обраної для дослідження тематики, визначила мету, завдання та методологічний базис дисертаційного дослідження, охарактеризувала його об'єкт та предмет, а також виклала основні наукові положення та висновки, що засвідчують новизну одержаних результатів та виносяться на захист. Дисертанткою також було вказано на науково-практичне значення роботи, її апробацію, напрями впровадження результатів, і звернено увагу на авторські пропозиції стосовно удосконалення публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах.

Обґрунтовуючи вибір теми дисертаційного дослідження, В.Ф. Барановська зазначила, що морські порти є особливим, одним з найбільш потужних компонентів сучасних логістичних ланцюгів та сформованих систем мультимодальних перевезень. Завдяки їх роботі відбувається усесвітній рух товарів та людей, вирішуються проблеми продовольчої, епідеміологічної, воєнної та інших видів безпеки як прибережної, так й сусідніх держав, що не мають морського узбережжя. Через інтенсивність судноплавства акваторії портів та прилеглий суходол, їх екосистеми та біорізноманіття часто зазнають значних ризиків забруднення та засмічення. З метою попередження настання негативних наслідків для навколишнього природного середовища, а також для відшкодування завданих збитків у сучасних портах діє система екологічного контролю та моніторингу. Проблеми сфери протидії забрудненню та захисту морського середовища у портах України, недосконалість механізмів здійснення перевірок (оглядів) суден обумовили необхідність перегляду та зміни сформованої системи такої діяльності, а рішення Кабінету Міністрів України про ліквідацію двох морських екологічних інспекцій через значні корупційні порушення стало черговим етапом реформування публічного адміністрування природоохоронної галузі. У результаті відбувся перерозподіл функцій територіальних органів Державної екологічної інспекції України (далі – Держекоінспекція), їх координація з державним підприємством «Адміністрація морських портів України» (далі – ДП «АМПУ») та розпочалося формування нової системи публічного адміністрування природоохоронної контрольної діяльності у морських портах, чим забезпечено модернізацію виконання однієї з найважливіших функцій сучасної держави – екологічної. Проте, незважаючи на комплекс зусиль, вона потребує подальшого оновлення для забезпечення усебічного дотримання природоохоронних стандартів, відкритості та доброчесності міжінституційної взаємодії з базуванням на принципах «доброго

урядування», що є особливо важливим з урахуванням викликів та загроз, зумовлених зміною клімату, іншими природними та антропогенними (воєнними, міграційними тощо) факторами, прагненням досягнення Цілей сталого розвитку ООН та у контексті Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.06.2025 р. № 625-р.

Зважаючи на це, метою дисертаційного дослідження визначено вироблення на основі діючого законодавства, міжнародних стандартів та кращих практик урядування цілісної наукової концепції оновлення публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах.

За результатами проведення дисертаційного дослідження здобувачкою сформульовано такі основні теоретичні положення, висновки і пропозиції:

1. Діючі системи екологічного моніторингу та контролю у морських портах є результатом тривалої еволюції, що поєднує історичні підходи до регулювання та сучасні принципи сталого розвитку. В їх становленні запропоновано виокремлювати первинний, індустріальний та сучасний етапи, що характеризуються особливостями цілей та наявними можливостями підтримання екологічної рівноваги.

2. Публічне адміністрування у сфері природоохоронних портових процедур слід розглядати як діяльність уповноважених владних суб'єктів, спрямовану на формування, реалізацію, моніторинг і контроль за дотриманням екологічних стандартів та правил на території та в акваторії морських портів. Його компонентами є комплекс організаційних, правових, економічних та інформаційно-аналітичних інструментів для запобігання та протидії забрудненню акваторій, повітря, ґрунтів, акустичного та світлового середовища, забезпечення їх ощадливого використання, а також дотримання міжнародних та національних стандартів екологічної безпеки. Воно передбачає координацію дій між державними органами, органами місцевого самоврядування, адміністраціями портів та суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність у морських портах, а також наддержавних інституцій та уповноважених суб'єктів з метою досягнення балансу між економічною доцільністю та екологічною відповідальністю у рамках стратегії сталого розвитку.

3. Під портовою діяльністю запропоновано розуміти комплекс організаційних, управлінських та виробничо-господарських активностей, що здійснюється у морських портах з метою забезпечення ефективного функціонування портової інфраструктури, торговельного мореплавства і охорони довкілля. Під час її здійснення реалізуються, поряд з іншими, природоохоронні функції (повноваження) владних суб'єктів, спрямовані на запобігання забрудненню морського середовища, ґрунтів, повітря, акустичного та світлового середовища, контроль за викидами та скидами, управління відходами та дотримання природоохоронного законодавства усіма суб'єктами, які діють у межах морських портів.

4. На підставі опрацювання сучасних наукових підходів до екологізації портової діяльності встановлено, що вона охоплює два напрями: 1) «внутрішній», що передбачає забезпечення довкілля від власних механізмів та робіт за основним напрямом діяльності портів, енергозабезпечення устаткування, зменшення викидів у повітря та скидів до акваторій; він втілюється у концепції «зелених» та «енергоефективних» портів та через постійний моніторинг стану довкілля як на території та акваторії портів, так й у портовому регіоні у цілому; 2) «зовнішній», спрямований на суб'єктів, зацікавлених у роботі портової системи (судна, екіпажі, експедитори, вантажовідправники тощо), які мають виконувати встановлені законодавством екологічні вимоги під час перебування у портах; його втілено у стандартах обслуговування суден та через реалізацію контролю за дотриманням природоохоронного режиму у портах.

5. Основними рисами комплексу міжнародних угод глобального характеру, спрямованих на запобігання та боротьбу із забрудненням морських портових акваторій і атмосферного повітря, є: 1) спрямованість на судна, судновласників та, як наслідок, держави прапора; 2) встановлення стандартів обладнання портів приймальними спорудами та зобов'язання здійснювати контроль за наявністю необхідної документації у рамках процедур державного портового контролю, що є зобов'язанням держав порту; 3) норми загального характеру передбачені також для прибережних держав з метою забезпечення комплексного екологічного захисту навколишнього середовища.

6. Цілі добровільних ініціатив у сфері зменшення тиску морських перевезень та портової діяльності на довкілля корелюють одна з одною і передбачають подальшу цифровізацію, автоматизацію та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, формуючи галузевий підхід бачення подальшої екологізації. Вони є організаційними та координаційними механізмами, базуються і спрямовані на реалізацію провідних міжнародних угод у сфері протидії забрудненню моря і формування кращих практик реалізації міжнародних стандартів.

7. Комплексний підхід, що забезпечується дією обов'язкових міжнародних угод та рекомендаційних політик галузевих «зелених» ініціатив, забезпечує послідовне впровадження заходів із декарбонізації, сталого розвитку та мінімізації впливу на довкілля на усіх етапах морської та портової діяльності, формує стан відповідального ставлення до навколишнього середовища та забезпечує поширення «зеленої» політики.

8. У системі європейських природоохоронних угод відсутній інтегрований акт, що врегулював би питання екологічного контролю у морських портах. Компонентами механізму піклування про морське довкілля тут визнано контроль держави порту та розвиток приймальної портової інфраструктури. Існуючі домовленості зобов'язують держави впроваджувати національні механізми моніторингу, управління та регіонального співробітництва з метою мінімізації впливу шкідливих речовин на морське середовище, а забезпечення доступу громадськості до результатів

моніторингу свідчить про реалізацію принципів «доброго урядування» і спрямованість на урахування думки місцевих (прибережних) громад, які є найбільш вразливими до наслідків забруднень.

9. Організаційні підходи до боротьби із забрудненням морських та річкових акваторій у різних регіонах Європи демонструють спільну орієнтацію на запобігання аваріям і швидке реагування, а також координацію між національними органами влади. Їхня дія охоплює різні категорії водних (морських та річкових) просторів у межах регіонів, у т.ч. й портові акваторії як частини внутрішніх вод держав. Порти визнаються ключовими вузлами для організації збору відходів, технічної готовності та моніторингу стану і збереження довкілля. Водночас, строки реалізації передбачених заходів свідчать про їх відтермінованість, а фрагментарні згадки про портові екологічні процедури вказують на необхідність більш комплексного підходу до інтеграції портів у регіональні системи екологічної безпеки та охоплення відповідними планами також й цього компонента забезпечення екологічної безпеки.

10. Регіональне європейське співробітництво у сфері публічного адміністрування екологізації портової діяльності спрямовано на координацію заходів, обмін досвідом та кращими практиками роботи, формування гармонізованого правового базису та уніфікованих управлінських інструментів, що допомагають покращувати якість екосистем у прибережних зонах, піклуватися про здоров'я населення. За переважно горизонтального характеру такої співпраці, вона також має «вихід» на вертикальні комунікації.

11. Програмні документи довгострокового планування розвитку морської галузі і портової діяльності в Україні, а також реформування контрольних та наглядових функцій держави в екологічній сфері засвідчили значну увагу необхідності дотримання «екологічного імперативу» та поступовій модернізації інституційного механізму їх здійснення з метою забезпечення імплементації регіональних і міжнародних стандартів та кращих практик урядування.

12. Морську доктрину України на період до 2035 року (підрозділ «Екологічні аспекти розвитку приморських регіонів») пропонується доповнити нормами про припортові зони і портові міста, організацію їхньої взаємодії, зважаючи на значний вплив на них портової та пов'язаних з нею видів логістичної діяльності. А у Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року та Морській природоохоронній стратегії України конкретизувати їх через закріплення положень про спеціальний режим природоохоронних, контрольних та моніторингових заходів на таких територіях.

13. Діючий в Україні правовий базис протидії шкідливому впливу на довкілля портових зон розподілено на два напрямки: недопущення забруднення з суден та недопущення забруднення від діяльності порту, яка охоплює обробку суден, але не обмежується нею. Для кожного з них передбачено відповідне інституційне забезпечення, що у сукупності формує

єдиний природоохоронний механізм у портах, який об'єктивно не може обмежуватися лише екологічним контролем суден, а створює багатовекторну систему протидії різним видам забруднення.

14. Концепції екологічних («зелених») та інтелектуальних («смайт», «розумних») портів отримують активний розвиток за кордоном і можуть надати необхідний інструментарій для оновлення української моделі публічного адміністрування портової діяльності, якою буде ураховано досвід функціонування як у звичайних (мирних) умовах, так й під час дії режиму воєнного стану з низкою безпрецедентних безпекових, інфраструктурних та інших ризиків для стабільного функціонування водних ланцюгів постачання.

15. Прийняття спеціального Закону України «Про державний екологічний контроль» з виокремленням у ньому окремого розділу, присвяченого екологічному контролю у морських портах, стане втіленням раціонального підходу до регулювання такого важливого для морської держави виду контрольної діяльності та засвідчить реальне піклування про стан морського довкілля. Відповідним розділом також має бути доповнено Стратегію реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року.

16. Інструменти публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах України за функціонально-цільовою ознакою можуть бути класифіковані на «зовнішні» (контрольні та інші спостережні механізми щодо суден, портів та терміналів) та «внутрішні», ініційовані судновласниками, портами і терміналами для зменшення забруднення довкілля і моніторингу власної діяльності (упровадження ощадливих технологій, альтернативних джерел енергії та інших компонентів концепцій «зелених» та «смайт» портів).

17. Обстеження портової акваторії посадовою особою екологічної інспекції або перевірки (огляду) судна відповідно до Порядку взаємодії ДП «АМПУ» та Держекоінспекції із забезпечення дотримання законодавства про охорону навколишнього природного середовища у разі виявлення випадків скидання суднами (плавзасобами) забруднюючих речовин у межах акваторії морського порту та Правил контролю суден з метою забезпечення безпеки мореплавства є специфічним контрольним заходом адміністративного примусового характеру, що здійснюється після виявлення ознак забруднення (видимих слідів забруднюючих речовин), має на меті фіксацію обставин, визначення характеру й обсягу забруднення, і проводяться у взаємодії з філією ДП «АМПУ».

18. Екологічні нагляд, контроль, моніторинг і аудит у сукупності формують взаємопов'язаний комплекс природоохоронних механізмів, метою якого є поліпшення стану довкілля, гарантування екологічної безпеки та підтримання сталості у сфері охорони навколишнього природного середовища. Вони застосовуються як при «зовнішньому», так й при «внутрішньому» прояві публічного адміністрування природоохоронних

контрольних процедур, а у перспективі дозволять розбудувати цілісну, інтегровану модель публічного управління у сфері охорони довкілля, орієнтовану на запобігання екологічним загрозам у морських портах.

19. Публічне адміністрування та здійснення екологічного контролю у морських портах України характеризуються класичними ознаками управлінської діяльності, що охоплює чотири рівні – міжнародний, загальнонаціональний, а також національний регіональний та локальний. Цим рівням властиві специфічні зміст, методи та форми реалізації. Локальний рівень адміністрування також отримує «зовнішні» та «внутрішні» прояви.

20. Під публічним адмініструванням екологічного контролю у морських портах України у загальному значенні слід розуміти багаторівневу управлінську діяльність, яка охоплює міжнародний, загальнонаціональний, регіональний та локальний рівні з власними інституційними системами, змістом, методами та формами реалізації, і спрямовану на забезпечення формування організаційно-правового середовища екологічної безпеки портової та інших пов'язаних з нею видів діяльності шляхом реалізації різноманітних заходів (міжнародне співробітництво, обмін досвідом, нормотворення і правозастосування, зокрема, у формі контрольних, наглядових, моніторингових та аудиторських механізмів).

У спеціальному значенні публічне адміністрування екологічного контролю у морському порту – це управлінська діяльність уповноважених суб'єктів, що отримує «зовнішній» (здійснення спостережної активності щодо суден та портової інфраструктури – переважно нагляд, контроль, притягнення до відповідальності, відшкодування збитків, меншим ступенем – моніторинг) та «внутрішній» (розроблення й впровадження політик екологічної відповідальності портів, судноплавних компаній, судновласників тощо – переважно моніторинг та аудит) прояви та здійснюється з урахуванням місцевих умов, міжнародних та національних стандартів і кращих практик урядування.

21. Інституційну систему публічного адміністрування екологічного портового контролю складають Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Держекоінспекція, ДП «АМПУ та їх територіальні підрозділи, а також керівні та уповноважені органи морських торговельних портів. Обласні (воєнні) державні адміністрації та органи місцевого самоврядування не є класичними суб'єктами публічного адміністрування контрольних та спостережних механізмів у морських портах, але мають потенціал для ефективного сприяння організації екологічного контролю та моніторингу припортових територій, розвитку портових міст, інших населених пунктів, ефективнішому управлінню інфраструктурою, прозорому розподілу повноважень, залученню інвестицій у припортові території та розгортанню кращих практик інтегрованого управління приморськими регіонами.

22. Реформа державного екологічного контролю в Україні засвідчує поступове наближення екологічного управління до європейських стандартів «доброго урядування». Основними новаціями стали цифровізація процедур,

переорієнтація інспекційної діяльності на профілактику порушень та розширення участі громадськості у спостережних механізмах. Інституціоналізація громадського контролю, особливо в екологічно вразливих зонах (поряд з морськими та річковими портами) створює нові можливості для моніторингу довкілля та посилення прозорості, а запровадження механізмів співпраці з громадськістю сприяє підвищенню ефективності екологічної політики та зміцненню довіри до державних інституцій.

23. Оновлення концепції публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах України базується на комплексному, багаторівневому та інтегрованому підході, який охоплює правові, організаційно-управлінські та технологічні складники. Для реалізації такої концепції необхідна гармонізація національного законодавства з міжнародними зобов'язаннями, оптимізація інституційної взаємодії, впровадження сучасних моніторингових і контрольних технологій, а також створення системи стимулів, що сприятимуть екологічно відповідальній діяльності. Запропонована модель передбачає застосування превентивних, контрольних, спостережних і відновлювальних механізмів, які забезпечать мінімізацію екологічних ризиків, підвищення безпеки портових акваторій та сприятимуть трансформації морських портів у інноваційні центри сталого розвитку, інтегровані у глобальні та регіональні «зелені» логістичні мережі.

Структурно робота складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, 3 розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку.

Завершивши доповідь, здобувачка відповіла на **запитання учасників фахового семінару.**

Д.ю.н., професор Борис Кормич: У роботі зазначається, що реалізація концепції «зеленого» порту за будь-якої організації (моделі) його адміністрування передбачає перехід до нового стилю управління, проте не конкретизується, якими саме на теперішній час є складені моделі адміністрування портової діяльності. Це потребує пояснення здобувачки, а також визначення особливостей механізму впровадження інноваційних рішень, спрямованих як на загальну екологізацію портів, так й на оновлення здійснюваних у них контрольних екологічних формальностей за умов використання кожної з таких моделей.

Валентина Барановська: Дякую! Світовий банк виокремлює чотири базові моделі адміністрування морських портів: Public Service Port (публічно керований порт), Landlord Port (порт-землевласник), Tool Port (порт-оператор обладнання) та Fully Privatized Port (цілковито приватизований порт). Критеріями такого розподілу є форма власності на портову інфраструктуру (у т.ч. земельні ділянки та обладнання), ступінь участі державних і приватних компаній у наданні портових послуг, а також орієнтація діяльності порту на місцеві, регіональні або міжнародні ринки. На практиці більшість портів функціонують за змішаними або гібридними

моделями, поєднуючи елементи кількох моделей. Таке поєднання дає змогу використовувати сильні сторони кожної з них, забезпечуючи підвищення ефективності управління, конкурентоспроможності та стійкості розвитку порту. Особливості механізму впровадження інноваційних рішень, спрямованих як на загальну екологізацію діяльності портів, так і на оновлення здійснюваних у них контрольних екологічних формальностей, за кожної з таких моделей визначатимуться, по-перше, нормами національного законодавства і передбаченими у них процедурами, повноваженнями та інституційними можливостями уповноважених суб'єктів. По-друге, за умов більшої автономності портів, зокрема у межах моделей Landlord Port та Fully Privatized Port, портові адміністрації та органи корпоративного управління можуть отримати ширші повноваження щодо ініціювання та реалізації інноваційних проєктів екологічного спрямування. Водночас контрольні екологічні формальності залишаться стабільними, оскільки встановлюються національним законодавством, а змінитися може лише рівень координації та ефективність взаємодії між уповноваженими суб'єктами.

К.ю.н., доцент Юрій Сергєєв: У дисертації (підрозділ 3.3.) зазначається про участь громадськості в екологічних моніторингових механізмах і реалізацію через таку участь принципів «доброго урядування». При цьому громадський екологічний контроль згадується авторкою лише фрагментарно, тоді як його розгляд допоміг би повніше розкрити інституційний складник системи екологічного контролю у морських портах, зокрема у контексті взаємодії державних органів, органів місцевого самоврядування, портових адміністрацій і громадських об'єднань.

Валентина Барановська: Дякую! Громадський екологічний контроль може бути ефективним інструментом підвищення прозорості управлінських рішень, забезпечення підзвітності уповноважених органів та формування довіри до результатів екологічного моніторингу. Крім того, системне залучення громадськості до процедур контролю відповідає сучасним тенденціям екологічного урядування, базованим на принципах участі, відкритості та партнерства. В Україні Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля затверджене наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.02.2002 р. № 88. Відповідно до його норм, громадський контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюють громадські інспектори з охорони довкілля, які працюють у взаємодії з уповноваженими органами, та мають право у встановленому порядку брати участь у проведенні перевірок, проводити рейди і складати акти перевірок, протоколи про адміністративні правопорушення і подавати їх відповідному органу Держекоінспекції для притягнення винних до відповідальності тощо. Спеціальної згадки про їх роботу у морських портах Положення не містить, а ураховуючи особливості правового режиму території порту, безпосередня участь громадських інспекторів у контрольних заходах може бути утрудненою. Але, участь громадськості може реалізовуватися через відкриті платформи моніторингу,

публічне звітування та проведення громадських консультацій щодо екологічно значущих проєктів. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості управлінських рішень, розвитку партнерської моделі взаємодії та зміцненню принципів «доброго урядування» у сфері охорони довкілля.

К.ю.н., доцент Ілона Міщенко: У роботі, поряд із докладним розкриттям доктринальних і законодавчих підходів до контрольних, наглядових, моніторингових та аудиторських механізмів у системі охорони довкілля, не наведено узагальнених результатів їх порівняльного аналізу, а також не здійснено систематизації суб'єктів відповідних заходів, що певною мірою ускладнює формування цілісного уявлення про розподіл повноважень між владними та координуючими інституціями у сфері природоохоронної діяльності у портових зонах.

Валентина Барановська: Дякую! Перераховані механізми, як було показано у роботі, не виключають один одного, а формують комплекс взаємодоповнюючих інструментів забезпечення охорони довкілля. Зокрема, моніторинг створює інформаційно-аналітичну основу для схвалення управлінських рішень, контроль і нагляд спрямовано на реалізацію примусових інструментів забезпечення дотримання екологічних норм і запобігання порушенням. Аудит, у свою чергу, виступає внутрішнім інструментом оцінювання результативності та ефективності застосованих природоохоронних заходів. У сукупності вони утворюють цілісний управлінський підхід – від спостереження та аналізу стану довкілля до реагування на виявлені порушення та впливу на вироблення шляхів удосконалення підходів до екологізації, у т.ч. портової діяльності. Суб'єктами здійснення контрольних і наглядових функцій є Держекоінспекція та її територіальні органи, філії ДП «АМПУ», виконавчі органи місцевого самоврядування. Суб'єктами моніторингу виступають Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, обласні та прирівняні до них державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, на яких покладено відповідні повноваження, зокрема, відповідні структурні підрозділи морських торговельних портів. Суб'єктами екологічного аудиту є замовники та виконавці; у разі проведення обов'язкового екологічного аудиту суб'єктами екологічного аудиту також є керівники чи власники об'єктів екологічного аудиту. Замовниками екологічного аудиту можуть бути заінтересовані центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, інші юридичні, а також фізичні особи. Виконавцями – юридичні або фізичні особи (екологічні аудитори), кваліфіковані для здійснення екологічного аудиту відповідно до встановлених вимог.

К.ю.н., доцент Наталія Коваль: Дисертанткою у роботі відзначається, що у 2025 р. з метою розробки та впровадження прозорих правил користування портовими активами, удосконаленням регуляторних

механізмів та створенням ефективного діалогу між державою та бізнесом було утворено Координаційну раду з питань розвитку конкурентного середовища та створення рівних умов для провадження господарської діяльності у морських портах, але не аналізуються результати її роботи, що могло би надати цінної інформації для визначення ефективності здійснюваних організаційно-правових заходів у сфері реформування портового управління та впровадження принципів прозорості, доброчесності й партнерства між державними інституціями та приватними суб'єктами.

Валентина Барановська: Дякую! Координаційну раду з питань розвитку конкурентного середовища та створення рівних умов для провадження господарської діяльності у морських портах було утворено відповідно до постанови Кабінету Міністрів України 7 березня 2025 р. № 255. Упродовж року відбувалися засідання, під час яких було створено чотири робочі групи: «Інфраструктура та забезпечення роботи портів», «Інвестиції та конкурентне середовище», «Земельні питання» та «Прикордонна інфраструктура», представлено систему DocPort – цифровий інструмент, що спрощує логістичні процеси у портах та наразі уже використовується. Крім того, на спільних нарадах обговорюються питання взаємодії портів та залізниць, портова тарифна та інвестиційна політика, удосконалення галузевої нормативної бази. Фактично Координаційна рада стала майданчиком для обговорень найбільш актуальних питань функціонування портової галузі, при цьому вона не має замінити ДП «АМПУ» та інші уповноважені органи управління галуззю, а повинна сформулювати ефективний комунікаційний та експертно-аналітичний простір для узгодження позицій державних органів, бізнесу, галузевих асоціацій і громадських формувань щодо напрямів розвитку портової політики. У перспективі робота Координаційної ради може стати основою для оновлення моделі публічного адміністрування портової галузі, базованої на принципах відкритості, рівних можливостей, сталого розвитку, «доброго урядування», що відповідає сучасним європейським підходам та кращим управлінським практикам.

К.ю.н., доцент Людмила Батанова: У дисертаційному дослідженні, поряд із розробленням значної кількості авторських визначень використаних правових категорій, простежується застосування ряду термінологічних конструкцій без належної конкретизації змісту, а саме: «екологічний імператив», «прибережні води» та «портова зона». Цікавою є позиція авторки щодо їх тлумачення та закріплення у нормативній базі.

Валентина Барановська: Дякую! Відповідно до складених в українській та зарубіжній доктрині підходів, екологічний імператив є сукупністю науково обґрунтованих соціальних, культурних, нормативних тощо зобов'язань, спрямованих на обмеження антропогенних впливів на довкілля, урахування особливостей функціонування навколишнього середовища. Він передбачає трансформацію економічних, соціальних і правових моделей у напрямку сталого розвитку, за якого природоохоронні практики, постійні спостереження за станом довкілля стають обов'язковими

умовами будь-якої господарської діяльності, а також охоплює вимоги до гармонізації відносин «людина-природа» відповідно до екологічних принципів та природоохоронної політики. Визначення прибережних вод міститься у Водному кодексі України та Директиві Європейського Парламенту і Ради 2000/60/ЄС від 23 жовтня 2000 року про встановлення рамок заходів Співтовариства в галузі водної політики і передбачає, що це морські води шириною в одну морську милю від вихідної лінії. Проте у дослідженні в якості прибережних вод розглядаються ті морські акваторії, в яких діє суверенітет або суверенні права та юрисдикція прибережної держави, а саме внутрішні води, територіальне море, прилегла та виключна економічна зона. Портовою зоною, відповідно до Директиви Європейського Парламенту і Ради 2009/45/ЄС від 6 травня 2009 року про правила і стандарти безпеки для пасажирських суден, є зона, що простягається до найвіддаленіших постійних портових споруд, які є невід'ємною частиною портової системи, або до меж, визначених природно-географічними об'єктами, які захищають гирло або подібну захищену зону. Українське законодавство не містить її визначення, а рекомендаційні документи та тлумачні посібники міжнародних організацій використовуючи її, також не надають чіткого тлумачення. У розумінні дисертаційного дослідження, портовою зоною визнається місцевість, що охоплює акваторію та територію порту, пов'язані з ним промислові та логістичні об'єкти, прилеглу урбаністичну забудову, а також зони спостереження за впливом портової діяльності на довкілля.

Після відповідей на запитання учасників фахового семінару було оголошено **висновок наукового керівника, д.ю.н., професора, завідувача лабораторії кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія» Тетяни Аверочкіної** з оцінкою роботи здобувачки у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану.

Науковим керівником відзначено, що актуальність тематики публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах обумовлена сучасними викликами розвитку морської транспортної інфраструктури, посиленням міжнародних та національних вимог щодо охорони довкілля, необхідністю забезпечення сталого функціонування портової галузі України, а також триваючим пошуком найбільш дієвої, але необтяжливої системи такого контролю. Ефективне управління екологічними аспектами та ризиками у портовій діяльності сприяє зменшенню негативного впливу на прибережні екосистеми, підвищенню безпеки мореплавства та інтеграції українських портів у міжнародні морські ланцюги постачання. В умовах активного розвитку морської торгівлі виникає потреба в оновленні концепції публічного адміністрування екологічного контролю, що дозволяє ураховувати кращий зарубіжний досвід, сучасні моделі управління портами та інноваційні підходи до екологізації портової діяльності. Для України це

питання є особливо актуальним у контексті відновлення портової інфраструктури, підвищення ефективності державного контролю та адаптації національного законодавства до стандартів сталого розвитку. Цим підтверджується актуальність, своєчасність та важливість тематики дисертаційної роботи В.Ф. Барановської.

Дослідження публічного адміністрування екологічного контролю у морській портовій сфері України здобувачкою виконано на високому науковому рівні з визначенням передумов та основних тенденцій його розвитку, аналізом та обґрунтуванням найбільш ефективних механізмів його організаційно-правового забезпечення, пропозиціями щодо впровадження заходів, спрямованих на підвищення екологічної безпеки портової діяльності, у поєднанні з авторськими теоретичними і теоретико-прикладними положеннями, які розширюють наукові уявлення про механізми публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах та можуть бути використані для вдосконалення законодавства та практики управління портовою діяльністю з урахуванням екологічного імперативу і спрямованістю на досягнення доброго екологічного стану приморських регіонів.

Відповідно до усталених підходів побудови структури дисертаційних досліджень, здобувачкою належним чином розроблено зміст роботи, а логічно виокремлені підрозділи засвідчують комплексність, системність і послідовність її підходу до розроблення обраної наукової проблематики. Так, у Розділі 1 «Теоретико-правовий базис публічного адміністрування природоохоронних процедур у морських портах» охарактеризовано історико-правовий аспект моніторингу екологічної безпеки морських портів, концептуалізовано публічне адміністрування природоохоронних процедур у них, окреслено сучасні наукові підходи до екологізації портової діяльності. Розділ 2 «Правові стандарти публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах», відповідно до новітніх підходів адміністративно-правової науки означені глобальні стандарти захисту довкілля у портових зонах, особливості регіонального співробітництва у сфері захисту прибережних акваторій та характерні риси формування національних правових засад портового екологічного контролю в Україні. У розділі 3 «Інструменти публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах» виокремлено та проаналізовано форми та методи публічного адміністрування і здійснення екологічного контролю у морських портах, визначено інституційну модель публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах України та запропоновано можливості модернізації публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах України.

Дисертація характеризується належним рівнем наукової новизни, оскільки у ній сформовано нову науково обґрунтовану концепцію публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах з метою підвищення його ефективності на основі принципів «доброго урядування» та екологічної безпеки, оновлення інституційної архітектури та галузевого

законодавства. Робота виконана українською мовою, стиль викладу наукового матеріалу цілковито відповідає встановленим вимогам. Порухень принципів академічної доброчесності не зафіксовано. Дисертаційне дослідження ґрунтується на самостійній роботі здобувачки, вирізняється авторською оригінальністю та має практичну цінність для подальшого розвитку правової науки та удосконалення публічного адміністрування у сфері екологічного контролю, а також морської та портової діяльності.

Основні результати дисертаційного дослідження В.Ф. Барановської одержали апробацію у необхідній кількості публікацій в наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України, а також тезах виступів на наукових заходах всеукраїнського та міжнародного рівня.

Індивідуальний план наукової роботи та навчальний план В.Ф. Барановської виконано у повному обсязі та вчасно, отримано високі оцінки за результатами засвоєння обов'язкових та вибіркових компонентів освітньо-наукової програми підготовки в аспірантурі Національного університету «Одеська юридична академія». Під час роботи над дисертацією здобувачка зарекомендувала себе як відповідальна та здібна до наукової праці дослідниця, яка вміє організовувати власну діяльність і забезпечувати належний рівень самостійних наукових пошуків, аналізу та систематизації попередніх доктринальних підходів, а також формування власних наукових ідей та пропозицій із використанням як класичних, так і сучасних правових доктрин, теорій і концепцій. Було також продемонстровано здатність до критичного осмислення складних правових проблем, застосування інноваційних методів дослідження та спрямованість на практичне впровадження отриманих результатів у сферу публічного адміністрування портової діяльності. Крім того, В.Ф. Барановська демонструє необхідні навички презентації результатів власних досліджень із чітким визначенням перспектив їх застосування в юридичній практиці, умінням аргументовано відстоювати власну позицію під час наукових дискусій, а також здатністю інтегрувати отримані результати у сучасний науковий дискурс.

Науковим керівником зазначено, що дисертаційна робота В.Ф. Барановської «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», представлена на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є результатом самостійного наукового пошуку, відповідає встановленим вимогам та може бути рекомендована до попередньої експертизи і подальшого захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

У обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Д.ю.н., професор Борис Кормич відзначив, що дисертаційне дослідження виконано у рамках науково-дослідної теми кафедри морського, митного та інформаційного права «Морське та митне право: транснаціональний вимір», що пов'язана з планом наукових досліджень

Національного університету «Одеська юридична академія» на 2021–2025 роки «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» та спрямовано на формування нової науково обґрунтованої концепції публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах з метою підвищення його ефективності на основі принципів «доброго урядування» та екологічної безпеки, оновлення інституційної архітектури та галузевого законодавства. У роботі порушено актуальну для України проблематику модернізації підходів до природоохоронних формальностей у морських портах, що часто характеризується виникненням спірних ситуацій на практиці та досі не була опрацьована на доктринальному рівні. Крім того, у роботі порушуються питання інноваційного розвитку і впровадження «зелених» технологій у портову діяльність, що є провідним напрямком оновлення більшості сучасних портів світу. Дисертація є самостійним, комплексним та завершеним дослідженням, базується на опрацюванні значного правничого та емпіричного базису, вітчизняних та зарубіжних науково-прикладних розробках, ураховує кращі практики публічного адміністрування та класичні підходи адміністративно-правової науки до характеристики управлінських явищ та процесів. Робота містить вагомі пропозиції як теоретичного, так й практичного характеру, спрямовані на оновлення правової доктрини та галузевого нормативного регулювання.

Зміст дисертації та опубліковані наукові праці свідчать про повне та належне розкриття здобувачкою тематики дослідження, досягнення поставленої мети та виконання зумовлених нею наукових задач, а також про формулювання наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, які характеризуються науковою новизною та спрямовані на удосконалення чинного законодавства та практики його застосування у сфері публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах. Основні положення дисертаційного дослідження відповідають завданням триваючої в Україні адміністративної реформи та удосконалення адміністративно-правового регулювання портової діяльності.

Професор Борис Кормич підсумував, що дисертація В.Ф. Барановської «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

К.ю.н., доцент Юрій Сергєєв підкреслив належний рівень наукової обґрунтованості та оригінальності висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі, а також їхню практичну спрямованість на вдосконалення правових засад і організаційних механізмів публічного адміністрування екологізації морських портів та оновлення класичних підходів до здійснення у них природоохоронних процедур. Це є особливо цінним та актуальним під час триваючого перегляду підходів до управління портами в Україні та пошуку оптимальної моделі їх подальшого розвитку. Акцентував увагу на значній кількості теоретичної та нормативної бази,

належному узагальненні найкращих практик управління портами та їх вдале урахування при розробці авторських концептуальних підходів до порушеної проблематики. Ознайомлення з текстом дисертації засвідчує досягнення здобувачкою поставленої мети, логічність, послідовність та забезпечення легкості сприйняття викладеного матеріалу, дотримання принципів академічної доброчесності, а також підтверджує відповідність апробації результатів дослідження установленим вимогам.

Резюмуючи, Юрій Сергєєв відзначив, що дисертація є комплексним, творчим та системним дослідженням, результати якого дістали належного висвітлення в опублікованих наукових статтях та представлені на наукових правничих заходах міжнародного та всеукраїнського рівня. Це дає підстави стверджувати, що проведена авторкою робота заслуговує на високу оцінку, а її дисертація на тему «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

К.ю.н., доцент Наталія Коваль акцентувала увагу на продовженні здобувачкою на сторінках своєї дисертації наукового обговорення взаємодії портів, прилеглих населених пунктів та приморських регіонів у цілому. Цей напрямок є надзвичайно актуальним з огляду на потребу формування збалансованої системи управління розвитком припортових територій на основі інтегрованого підходу, у рамках якого поєднуються економічні, екологічні та соціальні аспекти і пріоритети. Дослідження здобувачки, серед іншого, сприяє поглибленню розуміння механізмів взаємодії портів з місцевими громадами та органами влади, а також формуванню нових підходів до інтеграції портової діяльності у регіональні стратегії розвитку з урахуванням природоохоронних механізмів та спрямованості на збереження унікальності прибережних екосистем. У роботі порушено також й інші вагомі для сучасної правничої науки, нормотворчої та управлінської практики питання, обґрунтовано власну позицію щодо оновлення публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах та запропоновано зміни до чинного та проектного законодавства. Дисертація відрізняється цілісністю змісту, логічністю викладу матеріалу, актуальністю, новизною та спрямованістю на практичне впровадження. Таким чином, дисертація В.Ф. Барановської «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

К.ю.н., доцент Ілона Міщенко відзначила, що до появи дослідження, проведеного В.Ф. Барановською, публікації про екологічний контроль у морських портах мали, переважно, практикоорієнтований характер, їх автори не зупинялися на загальнотеоретичних, історичних та прогностичних аспектах здійснення природоохоронних механізмів у портових зонах та

регіонах. Крім того, тематика інноваційного розвитку портового сектору з урахуванням концепцій «зелених», «енергоефективних» та «смарт» портів лише розпочинає розвиватися в українському науковому просторі. У зв'язку з цим дисертаційне дослідження, яке обговорюється, має гарні шанси започаткувати теоретико-прикладний дискурс і стати базисом для очікуваної модернізації як наукових, так й практичних підходів до природоохоронних механізмів у портах під час триваючого широкомасштабного вторгнення РФ та у повоєнний період. Особливо зважаючи на те, що Планом відновлення України передбачено кілька проєктів з оновлення управління портовою галуззю та супутньою інфраструктурою. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам, що встановлені для робіт такого рівня, характеризується творчим авторським підходом до розробки понятійно-категоріального апарату, інших висновків та пропозицій, відсутністю запозичень без посилання на відповідне джерело, а також послідовним, якісним та комплексним розглядом порушеної тематики зі зверненням уваги на новітні напрями реформування підходів до адміністрування портової діяльності.

Завершуючи виступ та позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження І.В. Міщенко підкреслила, що дисертація В.Ф. Барановської «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

К.ю.н., доцент Людмила Батанова підкреслила, що питання екологізації портової діяльності та оновлення підходів до здійснюваних у портах обов'язкових формальностей є надзвичайно важливими у контексті гармонізації національної правової системи з глобальними та європейськими екологічними стандартами, а також у зв'язку з необхідністю досягнення Цілей сталого розвитку ООН. Відзначила, що дисертаційне дослідження містить комплексне бачення шляхів підвищення ефективності екологічних (природоохоронних) управлінських механізмів у морських портах та впровадження інноваційних управлінських інструментів, спрямованих на зниження техногенного навантаження на морське середовище портових регіонів. Крім того, робота характеризується розробкою низки теоретичних новацій у сфері публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах, що має важливе значення для оновлення правової науки та доктринального супроводу триваючої адміністративної реформи. На завершення свого виступу Людмила Батанова відзначила, що значні наукові результати, системний підхід здобувачки до опрацювання обраної тематики, виконання встановлених законодавством умов стосовно дисертаційних досліджень та апробації їх результатів дають підстави для ствердження, що дисертація В.Ф. Барановської «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю

081 «Право», може бути рекомендована до разового публічного захисту у спеціалізованій вченій раді.

Базуючись на результатах обговорення присутніх на засіданні вирішили запропонувати такий

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації
Барановської Валентини Федорівни на тему «Публічне адміністрування
екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Робота виконана на кафедрі морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Тема дисертації схвалена та затверджена рішенням Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 2 від 9 листопада 2022 р.).

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор Аверочкина Т.В.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Морські порти є особливим, одним з найбільш потужних компонентів сучасних логістичних ланцюгів та сформованих систем мультимодальних перевезень. Завдяки їх роботі відбувається усесвітній рух товарів та людей, вирішуються проблеми продовольчої, епідеміологічної, воєнної та інших видів безпеки як прибережної, так й сусідніх держав, що не мають морського узбережжя. Через інтенсивність судноплавства акваторії портів та прилеглий суходол, їх екосистеми та біорізноманіття часто зазнають значних ризиків забруднення та засмічення. З метою попередження настання негативних наслідків для навколишнього природного середовища, а також для відшкодування завданих збитків у сучасних портах діє система екологічного контролю та моніторингу. Проблеми сфери протидії забрудненню та захисту морського середовища у портах України, недосконалість механізмів здійснення перевірок (оглядів) суден обумовили необхідність перегляду та зміни сформованої системи такої діяльності, а рішення Кабінету Міністрів України про ліквідацію двох морських екологічних інспекцій через значні корупційні порушення стало черговим етапом реформування публічного адміністрування природоохоронної галузі. У результаті відбувся перерозподіл функцій територіальних органів Державної екологічної інспекції України (далі – Держекоінспекція), їх координація з державним підприємством «Адміністрація морських портів України» (далі – ДП «АМПУ») та розпочалося формування нової системи публічного адміністрування природоохоронної контрольної діяльності у морських

портах, чим забезпечено модернізацію виконання однієї з найважливіших функцій сучасної держави – екологічної. Проте, незважаючи на комплекс зусиль, вона потребує подальшого оновлення для забезпечення усебічного дотримання природоохоронних стандартів, відкритості та доброчесності міжінституційної взаємодії з базуванням на принципах «доброго урядування», що є особливо важливим з урахуванням викликів та загроз, зумовлених зміною клімату, іншими природними та антропогенними (воєнними, міграційними тощо) факторами, прагненням досягнення Цілей сталого розвитку ООН та у контексті Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25.06.2025 р. № 625-р.

Новітні зміни, що відбуваються у системі публічного адміністрування природоохоронної діяльності у морських портах України у цілому, досі не ставали предметом окремого наукового правничого дослідження. Ухвалені та прогнозовані управлінські рішення і нормативні акти залишаються недостатньо опрацьованими у наукових публікаціях, зокрема з погляду формування ефективних підходів до подолання існуючих кризових тенденцій. Більшість публікацій у фаховій літературі стосується практичних аспектів екологічного контролю у межах чинного законодавства, або пов'язані з аналізом окремих судових рішень. Деякі аспекти публічного адміністрування контрольних екологічних процедур у портах розглядалися зарубіжними (А. Ангелакіс, Ш. Гесслінг, Е. Діалінас, А. Каподальо, Дж. Лам, С. Ланге, К. Майер-Хабіггорст, Т. Ноттенбум, Дж. Пан-Монтохо, А. Хампе, Х. Шувенбург, Дж. Янач) та вітчизняним (С. Андрущенко, В. Бріг, О. Головін, А. Заїка, К. Єременко, І. Леусенко, С. Неділько, А. Панчук, О. Петренко, Т. Плачкова, А. Правдюк, Я. Самусевич, В. Серафімов, О. Сівак, А. Сурілова) науковцями і практиками. Але у роботах зазначених дослідників питання оновлення концепції публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах не зазнали комплексної розробки, не було визначено та проаналізовано можливості зміни підходів до базисних засад спостереження за станом довкілля припортових зон та приморських регіонів, запозичення кращих зарубіжних практик у цій сфері в Україні як під час дії правового режиму воєнного стану, так й під час повоєнного відновлення. Цим обумовлено необхідність здійснення системного дослідження публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах з виробленням пропозицій щодо удосконалення українського законодавства і практики правозастосування з базуванням на глобальних та регіональних правових стандартах, кращих управлінських практиках з урахуванням принципів «доброго урядування», екологічного імперативу та інноваційного розвитку сучасних портів відповідно до концепцій «зелених» та «смарт» («розумних») портів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у рамках науково-дослідної теми

кафедри морського та митного права «Морське та митне право: транснаціональний вимір», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2021–2025 роки «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є вироблення на основі діючого законодавства, міжнародних стандартів та кращих практик урядування цілісної наукової концепції оновлення публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні наукові задачі:

- охарактеризувати історико-правовий аспект моніторингу екологічної безпеки морських портів;

- концептуалізувати публічне адміністрування природоохоронних процедур у портах;

- систематизувати сучасні наукові підходи до екологізації портової діяльності;

- дослідити глобальні стандарти захисту довкілля у портових зонах;

- висвітлити особливості регіонального співробітництва у сфері захисту прибережних акваторій;

- означити динаміку формування національних правових засад портового екологічного контролю в Україні;

- надати теоретико-прикладну характеристику інституційної моделі, форм та методів публічного адміністрування та здійснення екологічного контролю у морських портах України;

- розробити пропозиції щодо модернізації публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають під час охорони навколишнього середовища.

Предметом дослідження є оновлення концепції публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, які дали змогу об'єктивно та усебічно проаналізувати суспільні процеси та явища у сфері публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах. Загальнонаукові діалектичний та історичний методи застосовувалися з метою дослідження історико-правового аспекта моніторингу екологічної безпеки морських портів (п. 1.1). Метод системного аналізу було використано для встановлення особливостей та концептуалізації публічного адміністрування природоохоронних процедур у портах (п. 1.2), а також узагальнення сучасних наукових підходів до екологізації портової діяльності (п. 1.3) і розробки авторських визначень понять «публічне адміністрування у сфері природоохоронних портових процедур у морських портах» (п. 1.2), «публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах України» (п. 3.1.) та «портова діяльність» (п. 1.3). Метод

формально-юридичного аналізу застосовано під час характеристики правових засад публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах (р. 2). Методи наукового прогнозування, правового моделювання, порівняння та абстрагування були корисними при формуванні пропозицій з удосконалення правових норм та управлінських підходів у сфері публічного адміністрування портового екологічного контролю та інших природоохоронних механізмів у приморських регіонах (р.р. 2, 3). Доктринальний аналіз та синтез у поєднанні з порівняльно-правовим підходом застосовано для оцінки наукового дискурсу щодо категорій «контроль», «нагляд», «моніторинг», «аудит» та їх правового регулювання (п. 3.1). Методи теоретичного узагальнення та логіко-юридичний застосовувався для формування висновків за результатами проведеного дослідження.

Зважаючи на проблематику дослідження, що поєднує адміністративно-та еколого-правові аспекти портової та морської діяльності, а також міжнародне співробітництво у сфері вироблення стандартів природоохоронних процедур у морських просторах, теоретичним базисом роботи є наукові праці галузі адміністративного (Т. Аверочкина, Б. Бабін, Л. Біла-Тіунова, І. Бінько, К. Бугайчук, В. Гаращук, А. Денисова, С. Ківалов, Н. Коваль, Т. Коломоець, В. Колпаков, Б. Кормич, С. Кузнецов, Л. Кучер, А. Кучер, Р. Мельник, В. Мурза, В. Нагаєв, А. Пухтецька, Ю. Сергєєв, О. Ястремська, О. Шатило, Х. Ярмачі та інші), екологічного (У. Антонюк, А. Гетьман, В. Костицький, В. Лозо, І. Мачуська, К. Ніколаєв, Я. Самусевич, С. Сироватка, Д. Скрильніков, І. Теницька, Ю. Шемшученко та інші) та міжнародного (М. Беляков, М. Білоус, Г. Головач, О. Головін, Н. Дюжилова, А. Капустін, Т. Короткий, О. Федунь та інші) права. На їх основі визначено можливості удосконалення системи публічного адміністрування контрольної та пов'язаної з нею спостережної діяльності у сфері охорони навколишнього середовища у морських портах України.

Нормативно-правовим базисом дисертації є законодавство України у сфері портової та морської діяльності, охорони довкілля, міжнародні договори, європейське законодавство, нормативні акти Кабінету Міністрів України, Міністерства розвитку громад та територій України, Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Держекоінспекції та ДП «АМПУ».

Емпіричний базис дослідження склали аналітичні, рекомендаційні та узагальнюючі документи міжнародних та національних урядових, міжурядових та неурядових організацій, якими визначено кращі практики та інструменти публічного адміністрування екологічного контролю та моніторингу у морських портах, підготовчі матеріали міжнародних конференцій, статистичні та інші інформаційні матеріали, а також Інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим в українській правовій науці комплексним дослідженням, присвяченим формуванню нової науково обґрунтованої концепції публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах з метою

підвищення його ефективності на основі принципів «доброго урядування» та екологічної безпеки, оновлення інституційної архітектури та галузевого законодавства.

У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд положень і висновків, до найбільш значущих з яких належать:

уперше:

систематизовано практики та наукові підходи до екологізації портової діяльності з класифікацією етапів формування сучасного механізму управління охороною довкілля морських портів;

концептуалізовано публічне адміністрування природоохоронних процедур у портах;

запропоновано виокремлення «внутрішнього» та «зовнішнього» напрямів екологізації портів як складників інтегрованої моделі управління, що поєднує природоохоронні стандарти, інновації та цифровізацію портової системи;

розкрито особливості застосування глобальних та європейських правових інструментів і політик, спрямованих на запобігання, боротьбу із забрудненням морських портових акваторій та відшкодування завданої шкоди;

з'ясовано особливості та значення добровільних міжнародних координаційних ініціатив для реалізації правових стандартів та кращих практик адміністрування у сфері протидії забрудненню морських, у т.ч. портових, акваторій;

виявлено тенденції формування національних правових засад портового екологічного контролю в Україні;

з'ясовано особливості форм та методів публічного адміністрування і здійснення екологічного контролю у морських портах, охарактеризовано його рівні та сформульовано загальне та спеціальне визначення;

сконструйовано авторську концепцію оновлення публічного адміністрування екологічного контролю у морських портах;

удосконалено:

концепцію інтегрованого управління прибережними регіонами;

наукові знання про застосування принципів «доброго урядування» у морській та портовій діяльності;

набули подальшого розвитку:

теоретичні підходи до тлумачення категорії «публічне адміністрування», кореляційних зв'язків категорій «контроль», «нагляд», «моніторинг», «аудит»;

погляди на особливості інструментів публічного адміністрування в оновленій концепції адміністративного права України;

наукові положення про реалізацію норм міжнародних угод за допомогою внутрішньодержавного механізму публічного адміністрування;

концепції взаємодії морських портів та населених пунктів, «зелених» та «смарт» («розумних») портів;

запропоновано:

авторські визначення понять «портова діяльність», «публічне адміністрування у сфері природоохоронних портових процедур у морських портах» та «публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах України»;

встановлення спеціального режиму природоохоронних, контрольних та моніторингових заходів для портових міст у програмних документах довгострокового планування розвитку морських портів та природоохоронної сфери;

додання до проєкту Закону України «Про державний екологічний контроль» та Стратегії реформування системи державного нагляду (контролю)

у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року окремих розділів, присвячених екологічному контролю у морських портах;

функціонально-цільову класифікацію проявів (форм та методів, або інструментів) публічного адміністрування та здійснення екологічного портового контролю з розкриттям особливостей їх здійснення;

шляхи оновлення публічного адміністрування екологічного портового контролю в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Результати проведеного дослідження, його узагальнення та розроблені пропозиції, що сформульовані у висновках дисертації, мають суттєве теоретико-прикладне значення для сучасної правничої науки, зокрема галузі адміністративного права, правотворчої та правозастосовної діяльності, практики публічного адміністрування морської та портової діяльності, здійснюваної органами виконавчої влади в Україні.

Результати дослідження можуть бути використаними у:

науково-дослідній сфері – для подальшого розвитку теоретичних положень адміністративного права, публічного адміністрування контрольних та сервісних механізмів у портовій діяльності, вироблення науково обґрунтованих пропозицій удосконалення їх правового базису;

правотворчій діяльності – при оновленні законодавства України у сфері адміністрування роботи портів, екологічного контролю та моніторингу;

правозастосуванні – для удосконалення та підвищення ефективності практичної діяльності органів державної влади, управління морською та портовою діяльністю в Україні;

навчальному процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників з курсів: «Адміністративне право», «Проблеми адміністративного права», «Морське право», «Морське право: юрисдикція та спори», «Міжнародно-правове регулювання морських перевезень та глобальна безпека», а також при підготовці дисертаційних робіт, монографічних досліджень, наукових статей з питань публічного адміністрування морської, портової та контрольної діяльності.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційне дослідження виконано здобувачкою самостійно, усі сформульовані у ньому положення і висновки обґрунтовано на основі її особистих досліджень.

Апробація результатів дослідження. Положення і висновки дисертації доповідалися і обговорювалися на засіданні кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Основні положення та висновки дисертаційного дослідження було представлено та обговорено на всеукраїнській та міжнародних науково-практичних конференціях як-от: «Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей» (м. Харків, 16 липня 2024 р.), «Сучасні політичні процеси: глобальний та національний виміри» (м. Одеса, 6–7 березня 2025 р.), «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 16 травня 2025 р.), «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» (м. Одеса, 16 травня 2025 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертаційному дослідженні, викладено у 3 наукових статтях, розміщених у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, і 4 доповідях на науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

статті, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Барановська В.Ф. Екологічний контроль у морських портах України: програмне правове регулювання. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. № 3. С. 7–13. <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-3-1>.
2. Барановська В.Ф. Модернізація екологічного контролю у морських портах України: правовий базис та організаційні зусилля. *Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць*. 2024. Вип. 74. С. 169–177. <https://doi.org/10.32782/app.v74.2024.21>.
3. Барановська В.Ф. Теоретико-прикладна модель модернізації публічного адміністрування портових природоохоронних процедур. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 16. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17463053>.

наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації та додатково відображають її наукові результати:

4. Барановська В.Ф. Екологічний контроль у морських портах України: тенденції у публічному адмініструванні. *Глобальний світ і Україна: сучасні виклики та пошук відповідей*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 лип. 2024 р.) / редкол.: Требін М.П. (голова), Панфілов О.Ю., Прудников В.А. та ін.; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики; Харків. асоц.

політологів. Харків: Право, 2024. С. 53-55. URL: <https://acmhs.in.ua/conferences>.

5. Барановська В.Ф. Екологізація морської та портової діяльності: провідні глобальні ініціативи та правовий базис. *Сучасні політичні процеси: глобальний та національний виміри*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Одеса, 6–7 берез. 2025 р.) / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса, 2025. С. 123-127. <https://doi.org/10.32837/11300.29245>.

6. Барановська В.Ф. Регіональні екологічні ініціативи в адмініструванні портової діяльності. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: зб. тез VIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті д.ю.н., проф., академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Л.П. Юзькова (м. Хмельницький, 16 трав. 2025 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 19-21. URL: https://univer.km.ua/sites/default/files/Наукова%20діяльність/Збірник%20Публічна%20влада%2016.05.2025_0.pdf.

7. Барановська В.Ф. Реформування підходів до екологічного контролю в Україні. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час*: у 2 т.: матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 трав. 2025 р.) / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Фенікс, 2025. Т. 1. С. 329–332. <https://doi.org/10.32837/11300.29966>.

Характеристика особистості здобувача. Барановська Валентина Федорівна має другий (магістерський) рівень вищої юридичної освіти. У 2018 році закінчила Національний університет «Одеська юридична академія» та отримала диплом з відзнакою за ступенем вищої освіти «бакалавр» за спеціальністю «Правознавство». У 2020 році закінчила магістратуру Національного університету «Одеська юридична академія», отримала диплом з відзнакою, спеціальність «Право». Володіє українською та англійською мовами. Має 3 наукові статті, опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України. У 2022 році вступила до аспірантури Національного університету «Одеська юридична академія» на денну форму навчання, проявила себе як активна та старанна аспірантка.

Особистий внесок дисертанта. Дисертаційне дослідження виконано здобувачкою самостійно, усі сформульовані у ньому положення, узагальнення, припущення, пропозиції та висновки обґрунтовано на основі її особистих досліджень. Автором одноосібно підготовлено та опубліковано ряд наукових публікацій (статей та доповідей на наукових заходах), що стали базисом цього дослідження. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію складено сучасною науковою мовою, стиль викладання відповідає прийнятному у науковій літературі та забезпечує легкість і доступність сприйняття наукових положень, висновків і рекомендацій проведеного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої

ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами).

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Барановської Валентини Федорівни на тему «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 6 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи В.Ф. Барановської до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Барановської Валентини Федорівни на тему «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Барановської Валентини Федорівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію Барановської Валентини Федорівни на тему «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Барановської Валентини Федорівни на тему «Публічне адміністрування екологічного контролю у морських портах: оновлення концепції»:

Голова ради –

1. Кормич Борис Анатолійович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Рецензенти:

2. Коваль Наталія Олексіївна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

3. Сергєєв Юрій Володимирович, к.ю.н., доцент, доцент кафедри морського, митного та інформаційного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Офіційні опоненти:

4. Бабін Борис Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри міжнародного та європейського права факультету права та міжнародних відносин Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»;

5. Кузнецов Сергій Сергійович, д.ю.н., доцент кафедри судноводіння Приватного вищого навчального закладу «Одеський морський інститут» у вигляді ТОВ.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 6; проти – немає; утримались – немає.

**Головуючий на засіданні,
завідувач кафедри
морського, митного
та інформаційного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук,
професор**

Борис КОРМИЧ